

Kako žalostno je videti travnike rujave, namesto zelene kositi! Kak kmetovalec bo sicer trdil, da bo sená več, in pravi: „le poglej, kako hitro je kopica narejena in velika.“ Al moti se mož, kajti sočnega finega sená se veliko, take starine, slame, pa le malo spravi v kopico. Poskusi le napolniti koš s finim senom ali pa se slamo, in prepričal se boš, da bo koš koj poln slame, ker trdo stebelasta tvarina se ne dá tako stisniti, kakor nježue travne bilke.

Ni čuda, če pozimi živina, ki tako pusto seno žre, peša in shujša. Saj dobiva pusto izmolzeno seno, brez beljakovinskih in fosforovokislih snovi, polno pa neprebavljive surove tkanine, kajti une so pošle in izporabljene bile za izdeljavo zrnja.

Na podlagi takih pozvedeb bi se pač vsakdo moral prepričati, da je treba kositi o pravi dobi, da dobi senó tečno in lahko prebavljivo, katero bo skoro za 30 odstotkov več vredno kakor prestaro pokošeno.

Tudi so kmetijski kemikarji po preiskavah pozvedeli, kako goveda prestaro, kako pa o pravi dobi, torej o začetku cvetja, pokošeno seno prebavljajo. Našli so, da se prestaro pokošeno senó zeló slabo prebavi, ker v izmetih živalskih so našli 28 odstotkov neprebavljenih snovi, pri tečnem senu pa komaj neprebavljenih 2 do 5 odstotkov! Tudi te številke jasno govoré.

Pa tudi zarad množine sená bomo dobro opravili, če bomo o pravi dobi pokosili prvo seno, ker toliko hitreje se bo pokošeni travnik zopet ozelenel in toliko več otave bomo dobili. Kdor pozno kosi, ko navadno nastopi uže huda poletna suša, sme gotov biti, da bo malo otave imel, ker zarad predolge zoritve prvega sená je trata opešana, in ker ni dežja, ki bi jo oživel in okrepčal, tudi rasti ne more. Če pa trava v prvi dobi nima vlage, tudi nič kaj prida iz nje ne bo, ker se nič kaj ne razrašča.

Tudi ne smem zamolčati, da prezrelo seno zemljo hudo izmolzuje, kakor sploh vsaka rastlina, katera je seme naredila. Na njivo, na kateri si imel zeleno deteljo, smeš sejati pšenico, katera ti bo tudi brez gnojenja, če je le njiva močna in pred deteljo bila gnojena, dobro obrodila. Če si pa pustil deteljo iti v seme, bo njivo zeló izmolzla in ne svetujem ti sejati na njo pšenice. Prav pri detelji moreš zopet prepričati se o resnici, katero sem skušal v tem spisu dokazati, namreč zeleno pokošena in potem posušena detelja ti daje najtečnišo košnjo, katero rabiš za pitanje volov in za krmenje tacih volov, kedar težko delajo itd.

K sklepu raj še priporočam skrbno sušenje detelje, da pri sušenju ne odpada fino drobno perjiče, katero je najtečnije. Kdor ima kozolce, si more lahko pomagati, ker v kozolcu sušeča se detelja ne zgubi nič tega finega perjiča in postane lepo zelena suha tvarina.

Komur pa zmanjka prostora v kozolcu ali da sploh kozolca nima, kakor povsod drugod po Goriškem in sploh Primorskem, in saj tudi tje dohajajo naše „Novice“, svetujem, da se poslužuje deteljnih sušilnikov, katere si lahko o zimskem času pripravi, ker vsak hlapec jih more izdelati. Vzemi 3 metre visoke žrdi, na pr. smerekove, spodaj jih ošpiči in skoz nje proti vrhu prevrtaj na vsakih 50 cm. narazen luknje, v katere križem vtakneš palice ali kline. Tako žrd zabodeš v zemljo in na kline obesiš pokošeno in nekoliko zveneno deteljo. — Če ti je taka priprava pretežavna, vzemi kako močno vejo, oseči jo tako, da jej pustiš kratke kline in tudi imaš sušilnik, na katerega lahko razobesiš deteljo, katera se bo prav dobro kakor v kozolcu posušila. Pa tudi v tem oziru so taki sušilniki koristni, da more nova detelja rasti, ne da bi jo pokošena pa sušeča se detelja v tem zadrževala. Ko

je detelja dovolj suha, izpulita dva delalca sušilnik, ga preneseta na konec njive in suho deteljo spravita na voz.

V kozolcu, kjer tega ni, pa na sušilnikih posušena detelja ohrani vse fino tečno perjiče in je lepo zelena, prijetno dišeča, tako da jo živina dokaj rajši žre od one, katera se je dolgo časa, posebno če je deževje nagajalo, valjala po njivi in skoro vsa izprana, rujava, debelostebelasta brez perjiča ostala. Povše.

Čisti dohodek davku podvrženih zemljišč v Avstriji po novi vcenitvi.

Po vladni predlogi, katera se je centralni komisiji za uravnavo gruntnega davka dne 25. preteklega meseca izročila, je letni čisti dohodek vseh davku podvrženih zemljišč v Avstriji vcenjen tako-le:

Ime dežele	Mera oralcov	Letni čisti dohodek		
		skup	poprek od enega orala	
			gold.	gl.
Doljne Avstrijsko	3328026	21848136	6	56
Gornje Avstrijsko	1939144	11558229	5	96
Solnogradsko	1065072	1776720	1	67
Tirolsko in Predarelsko	4242667	5657747	1	33
Štajarsko	3676640	13003296	3	54
Koroško	1644895	3450808	2	10
Kranjsko	1655915	3060845	1	85
Primorsko (Trst, Istrija, Gorica in Gradiška)	1298600	4253199	3	28
Dalmacija	2181622	1501211	—	69
Česko	8737406	52582168	6	2
Moravsko	3745940	27424227	7	32
Šlezija	868945	4022735	4	63
Galicija	1319278	29975855	2	26
Bukovina	1760387	3183404	1	81
Skup .	49338047	183298580	3	72

Komisija, obstoječa iz 15 udov, pregleduje vcenitvene operate in se posvetuje o opravkih od vlade navetovanih, da se more prava razmera davkovskega bremena ukreniti.

Posledek tega posvetovanja pa uže zdaj kaže, da ta komisija na obširno predrugačenje vladnih števil ne misli. Vlada je pa res tudi svoje delovanje obrčala posebno na to, da se prevelike različnosti o odmeri zemljiškega davka poravnajo in to brez bistvene spremembe bremena.

Ker pa skupni davkni znesek (kontingent) po posamesnih davkinih zneskih ne sme oškodovan biti, zato je samo po sebi jasno, da če se davkni znesek kake dežele zmanjša, bodo s tem zneskom druge dežele obtežene. Nasproti pa se bode njih skupni znesek zmanjšal za toliko, kolikor se kaki deželi davek povekša.

Uže zdaj se pa kaže glavni posledek vcenitve — o čemur se uže iz začetka ni dvomilo — da bode česki in kranjski deželi dosedanji davkni delež pomanjšan, in da od skupne svote poviška zadeta bode najbolj Galicija, kajti iz sedanjih preiskav se je razvidelo, da česka in kranjska dežela ste bili čez delež, ki po pravi razdelitvi skupne vsote na vsako pride, z davkom preobloženi, nasproti pa da je Galicija dosedaj premalo plačevala. Če se dosedanji

zemljiški davek od 37 milijonov in pol gold. okroži na 40 milijonov gold., se pokažejo sledeče razmere:

Od čistega na 10 milijonov gold. celi Avstriji vse njenega dohodka bi na Galicijo prišlo okoli $16\frac{3}{10}$ od stotkov zemljiškega davka ali 6 milijonov in 520.000 gold., ki je pa leta 1879. l. 4 milijone in 600.000 gl. plačevala.

Za Česko je pa to ravno narobe. Davkni delež česke dežele je $28\frac{4}{10}$ odstotkov cele skupine in znaša 11 milijonov in 360.000 gold., plačala je pa leta 1879. v resnici 13 milijonov in 979.000 gold.

Kranjska dežela, katere delež se na $16\frac{1}{10}$ odstotkov računa, bode vprihodnje plačati imela le 640.000 gold., ki je pa dozdaj 943.000 gold., torej skoraj za 50 odstotkov več, na leto plačevala.

Povišek moravske dežele je preračunan od 5 milijonov in 350.000 na 5 milijonov in 960.000 gold. in po tem merilu bode večidel vsem drugim deželam zemljiški davek povišan, da se vse dežele enakomerno in tedaj pravično z zemljiškim davkom obložijo, ne pa, da ene preveč, druge premalo plačujejo.

Starozgodovinske stvari.

Starine prvih časov srednjega veka.

Kolikor starejše so listine, toliko več so vredne in toliko bolj so zanimive razprave, ako se ž njimi do zaželenega rezultata dospe.

S svojimi lanskimi priobčili v „Novicah“ spravil sem važno pojasnenje gosp. Piskarja o „Bocksruck-u“ na dan, o katerem so se na pr. dr. Meiler „Regesten der Babenberge“, potem koroški, štajarski, bavarski in kranjski zgodovinarji zaman trudili, pravo lego te ustanove sv. Antona določiti. Naj tedaj gosp. Piskarju tu javno zahvalo za njegov trud izrečem, da je rešil znamenito zgodovinsko zagonetko.

Takih bolj ali manj važnih, pa še nejasnih stvari nahaja se v naši kranjsko-slovenski zgodovini, kakor mi moja zbirka kaže, ne malo. Poskusimo torej zopet eno rešiti, namreč to-le:

1063, 26. sept., *actum juxta flumen Fisik.*

Cesar Henrik IV. daruje briksenskem škofu Altvinu dva hriba (montes) „Steinberch“ in „Otales“ med „Linte“ in vodico „Steinbach“ v marki mejnega grofa Ulrika.

To listino in regist sem nekaterikrat v raznih knjigah zasledil, toda vedno z nepravim zasledovanjem krajev. Naj zato svoje mnenje objavim o tem, kje te kraje iščem. Če pa kedo kaj boljšega vé, naj v pojasnilo naše zgodovine blagovoli svoj spis „Novicam“ poslati. *) Se ve da tacega pojasnila smemo le od domorodca pričakovati, ki je v onih krajih domá in mu je ondotno krajepisje popolno znano.

Krajev z imenom „Steinberg“ je na Kranjskem po imeniku „Landesgesetzblatt 1857“ šest; pravi bo menda v fari Trebnje (Stamperg); tam se nahaja tudi kraj „Steinbach“ = Kamni potok; kje pa bi se „Linte“ (Lipa“ in „Otales“) **) tam nahajala, mi ni znano.

V spričanje, da baje prav sodim, navodim regist iz znamenitega preddvorsko vitrinjskega listinskega transsumpta, kateri se glasi: „Grofinja Hedvika, mati

grofa Bertolda pl. Bogen, je podarila po Henriku „pris“ *) v Vitrinje (samostan pri Celovcu) devet zemljišč s prispadajoščinami z naslednjim omejenjem: v prvo po širokosti od potoka „Steinbach“ do sv. Lorenca na hribu (super montem) in po dolgosti od potoka, ki tik pod hribom Vačje (Vasche, to je, Vačje, ne Watsch) memo teče, do vrh hriba. Zlasti je grofinja Hedvika dala samostanu Vitrinje grič, ki je bil pripraven za pozidavo grada, in kjer je uže nekdanj grad „Vasche“ stal.

Ta regist kaže nam znamenite zgodovinske starine, katere se bodo v svojem času razjasnile, za zdaj pa nam gre samo za določbo krajev, kje da se nahajajo: „Steinbach“, ki bo poprej omenjeni kraj v fari Trebnje; Št. Lorenc **) je tudi v fari Trebnje, in Vačje se nahaja takoj v sosedni fari mokronoški.

Prosim toraj, naj nam kdo pojasni iz omenjenih krajev mestopisje o tej zgodovinsko nejasni stvari, namreč oziroma „Linte“ in hriba „Otales“!

* * *

Prej omenjeni preddvorsko-vitrinjski transsumpt, ki obstaja iz kakih 12—13 listin čudno vkup skopičenih, in je v „Mitth. des hist. Vereins für Krain 1847“ str. 34—36 natisnen z nepravim nemškim registom, mi daje povod, svoje dozdaj določene preiskave obelodaniti.

V koroškem zgodovinskem arhivu nahajata se dva izvirna pergamenta tega transsumpta: prvi z letnico 1154, ko je oglejski očak Peregrin (Sponheim-Lavandolec) preddvorsko cerkev samostanu Vitrinje podaril. V „Catalogus cleri dioec. Labac.“ je čisto napačna letnica 1156, ta letnica je od daritve Alberta iz Gutenberga; dalje mi je čisto neznan, da bi bila v listini 1154. omenjena grofa Ulrik (škof trevizanski) in njegov brat Meinhard „de Schönberg“ tudi grofa iz Trebnjega pri Beljaku, ***) kakor se to v ljubljanskem duhovskem katalogu čita. ****) Drugi pergament z letnico 1156 je kakor poprej rečeno, transsumpt nekaterih listin, od katerih originalov ni več razen iz leta 1154, ki je v ta transsumpt pomanjkljivo vpleten.

Celi pergament pa se do zdaj še ne dá natančneje določiti, ko tako-le: leta 1146, 17. novembra je potrdil papež Evgenij vitrinjskemu samostanu zemljišča, ki mu jih je podaril grof Bernard (Sponheim-Lavandolski) od l. 1142. do 1146., in v tem potrdilu ne najdemo še nobene omembe o Preddvoru.

Malo bolj zdolej od začetka omenjenega transsumpta se bere: „anno igitur incarnationis dominice millesimo centesimo quinquagesimo quarto tempore christiane milite euntis Jerlm. (Jerusalem) adversus gentilem rabiem illustris Carinthiorum comes Bernhardus Christi cruce se armavit, quo tempore exordium foundationis curtis, que dicitur Newnhoven habens itd.“

Omemba koroškega grofa Bernarda (Sponheimca), ko je bil pri križarski ekspediciji zoper Turka, kaže nam začetek teh podaril v okraji Preddvor (Höflein, nekdanja podružnica Kranja) iz prve četrtine leta 1147, ko se je križarska vojska zbirala, ker grof Bernard,

*) Baje iz Brež na Gorenjskem? Škoda, da nikdo ne zasleduje kraja tega poimenovanja, ker rodovina iz kraja tega imena je jako važna v prvotno-latinski zgodovini Kranjske, Koroške in Štajarske, in listinsko dokazano, najstarejša in najznamenitejša ministerialna rodovina Kranjske.

**) Od tukaj bodo in v zatiških listinah nahajoči se vitezi „de sancto Laurentio“.

***) Primeri to v „Arch. für Geogr. Gesch. Kriegs- und Staatskunde 1830, II. 437 ff.“

****) Tako se čita pod faro Mošnje.

*

*) Listine in razlage bom v knjigah pozneje priobčil, prehiteti pa se nočem, ker vsaka dobra stvar potrebuje časa.

**) Za vodice, gore, hribove itd. še nimamo na Kranjskem imenskih katalogov.